

**Gaspar Celaya, Diego (2015). *La guerra continúa: los voluntarios españoles al servicio de la Francia libre (1940-1945)*
Madrid: Marcial Pons, 545 pp.**

Alejandro Acosta López

Investigador FPU. DIDPATRI.

Universitat de Barcelona

✉ alejandroacosta@ub.edu

La darrera proposta de Diego Gaspar Celaya, *La guerra continúa: los voluntarios españoles al servicio de la Francia libre (1940-1945)*, derivada de la seva tesi doctoral i apareguda al mercat editorial el novembre de 2015, constitueix la obra més completa del jove autor fins el moment i una de les obres més rigoroses i documentades al voltant de la participació espanyola al moviment militar de resistència de la França Lliure. Doctor en Història per la Universitat de Saragossa, Gaspar Celaya ha dedicat els seus esforços a estudiar l'exili dels republicans espanyols a França durant la Segona Guerra Mundial, i en constant relació amb la documentació francesa, ha publicat nombrosos articles sobre les organitzacions guerrilleres antifeixistes a la França interior i l'enquadrament de republicans espanyols al moviment de la França Lliure del general De Gaulle, temes que va tractar amb solidesa, tot i que d'una manera sovint massa genèrica, al seu llibre del 2010 *Republicanos aragoneses en la Segunda Guerra Mundial*. Anant molt més enllà en els seus objectius i en l'apartat metodològic, com altrament no podia deixar de ser en una obra derivada d'una tesi doctoral, Gaspar Celaya fa amb *La guerra continúa* una aportació determinant i que supera amb escreix tant els seus estudis precedents com els llibres d'altres autors interessats en la integració espanyola a la ramificació exterior de la Resistència Francesa, llibres deguts sovint a autors al marge de l'Acadèmia, com Secundino Serrano o l'anarquista català i antic combatent Eduard Pons Prades.

La guerra continúa és una obra l'estructura de la qual pot ser considerada *grosso modo* en base a tres grans parts. En primer lloc, de la mateixa manera que *Republicanos aragoneses en la Segunda Guerra Mundial*, la obra que ens ocupa incorpora un llarg apartat preliminar en el que l'autor desglossa els engranatges metodològics que fa servir, elabora una justificació de la categoria *francès lliure* tot aclarint els criteris seguits per considerar a algú membre de les Forces Franceses Lliures (FFL), exposa els paràmetres tinguts en compte per establir una xifra precisa de voluntaris espanyols a les unitats militars de la França Lliure i assenyalava les tipologies i limitacions de les fonts disponibles, principalment. Aquest apartat introductor té un caràcter tècnic i és particularment interessant a nivell d'orientacions sobre les possibles vies de desenvolupament de la matèria d'estudi, i en especial com a compendi de les fonts disponibles i les que encara podrien romandre per explorar.

En segon lloc, i ocupant una part important de la obra, l'autor tracta amb profunditat a partir del segon capítol del llibre el context general de desfeta de la Segona República, de l'exili espanyol a França i de la integració aflitiva dels espanyols refugiats en les estructures d'explotació laboral i militar (les CTE, els Regiments de Marxa de Voluntaris Estrangers o la Légion Étrangère) en el marc d'una França enfrontada en guerra al règim nacionalsocialista alemany i posteriorment ocupada. En aquest gran apartat de la obra, destaca el retrat humà que fa l'autor de les lamentables experiències patides pels exiliats espanyols, sotmesos a tota classe de penúries agarberats en els camps de concentració del sud-est francès, allunyats de les seves famílies i amb els seus ideals derrotats per les armes.

Finalment, al llarg de la meitat dels 12 capítols en els que es divideix l'estudi, Gaspar Celaya explora de manera detallada la participació militar espanyola a la branca exterior de la Resistència Francesa. L'autor, més enllà d'una delimitació de les tres grans fases d'incorporació dels republicans exiliats a les FFL entre 1940 i 1943 i d'una exposició sòlida dels fets militars (destacant les pàgines dedicades a *La Nueve*, primera companyia de la Divisió Leclerc en entrar a París durant les jornades de l'alliberament, a l'agost del 1944), prioritza en la seva anàlisi una perspectiva sociològica en tant en quant s'interessa significativament per explicar els motius que van conduir a l'allistament d'un nombre important d'exiliats a una nova guerra contra el feixisme després de la derrota a la Guerra Civil Espanyola, així com per sondejar en els perfils socioeconòmics, origen geogràfic o situació civil dels combatents espanyols a les FFL. Gaspar Celaya xifra aquests combatents en 1.182 espanyols; segons les seves deduccions en base a diferents fonts escrites i testimonis orals, la majoria d'ells eren solters (86'2%) i de procedència urbana (60'1%), bona part d'ells eren andalusos, aragonesos i catalans, i la gran majoria eren d'extracció social mitjana i baixa, dedicant-se molts d'ells al treball al camp o a oficis no especialitzats en diversos sectors industrials. Creuant amb destresa les sovint incompletes fonts documentals amb els testimonis personals, que sovint aconsegueixen de manera recíproca completar els espais buits deixats per una de les dues tipologies de documentació principals, l'autor aconsegueix una anàlisi solvent i molt completa amb una innegable profunditat humana; en aquest sentit, cal destacar les biografies breus d'alguns voluntaris que s'afegeixen al llibre aconseguint que la narració no incorri en un relat massa impersonal i fred, i que a més permeten al lector copsar en primera persona les motivacions i vivències dels combatents republicans, la seva vida quotidiana durant les campanyes militars a Àfrica i a Europa i com va ser la seva vida acabada la Segona Guerra Mundial, dominada per la sensació d'oblit.

La guerra continúa: los voluntarios españoles al servicio de la Francia libre (1940-1945) és una obra que supera el grau de coneixement precedent sobre la matèria i que sens dubte esdevindrà una referència obligada en els futurs treballs sobre la participació espanyola a la Resistència Francesa exterior. Entre els seus encerts cal destacar l'equilibri entre la solvència documental de la obra i la intensitat del relat humà que hi traspuja; de fet, Diego Gaspar Celaya es preocupa d'integrar en el seu estudi els testimonis i les

memòries de nombrosos combatents, que evoquen amb cruesa les experiències i sentiments humans inabastables només a partir dels documents d'arxiu. No obstant, i com no podia ser d'una altra manera al tractar-se de la publicació d'un estudi doctoral, *La guerra continua* és una obra extraordinàriament documentada en base a una quantitat ingent de fonts de diversos arxius britànics i francesos, com els Archives Nationales, el Centre de Documentation et de Recherche du Mémorial du Maréchal Leclerc de Hauteclocque et de la Libération de Paris i el Service Historique de la Défense (SHD). És aquesta riquesa de fonts la que porta a l'autor a oferir una xifra molt precisa de 1.182 voluntaris espanyols a les FFL, una xifra que malgrat fonamentar-se essencialment en la recerca entre els expedients personals dels combatents, que fins ara romanien pràcticament en la seva totalitat fora de consulta en el SHD, convindrà ser revisada properament i que segurament serà discutida, ja que no es ressalta aquí suficientment factors com ara la falsificació de les identitats per part d'alguns combatents. De fet, proporcionar xifres febaents sembla una quimera, però nogensmenys cal reconèixer el rigor i la concreció metodològica que porta l'autor a proporcionar aquest número de participants espanyols.

D'altra banda, cal remarcar que Diego Gaspar Celaya posa en aquesta obra un gran esforç en especificar les condicions històriques, jurídiques i administratives de l'estatut de *francès lliure*, un fet que aclareix en base a la instrucció que el Govern francès va publicar el 29 de juliol del 1953. Aquest esforç en definir els paràmetres d'anàlisi i la correcció de les fonts documentals emprades porta a la obra a un grau de rigor molt elevat que aporta molta llum sobre la participació d'espanyols a la branca exterior de la Resistència Francesa. Cal advertir finalment, però, que la obra no aprofundeix en el coneixement al voltant de la participació de guerrillers d'origen espanyol en les xarxes clandestines de la Resistència interior ni en la organització de *passeurs* a la frontera pirenaica, ja que l'autor se centra únicament en estudiar la participació exterior. En aquest sentit, doncs, pel que fa la participació espanyola a les FFI continuen essent de referència els treballs de Manuel Tuñón de Lara i els llibres clàssics d'antics guerrillers com Miguel Ángel Sanz o el català Antonio Téllez Solà.

En definitiva, la darrera obra de Diego Gaspar Celaya constitueix pel rigor metodològic, per la incorporació de fonts inèdites, per la seva persecució de concreció i per l'habilitat en el retrat del drama humà de l'exili, la major contribució fins el moment sobre la integració de voluntaris espanyols a les files de les FFL. Analitzant amb destresa les generalitats i grans marcs del context, així com les particularitats de l'exili espanyol a França arran de la derrota a la Guerra Civil, *La guerra continua* és una obra clau que, si bé segurament no és definitiva, treu de l'oblit i consagra la participació espanyola a la Resistència francesa exterior com a matèria de preocupació historiogràfica.

